

Жили, боролися, творили

Серед берегинь нашого роду і народу, видатних українок, які осяяли своїми іменами різні аспекти людського життя, немало й уродженок нашої Сумщини. В нинішній розповіді – лише дециця з цього славного переліку.

Григорій ХВОСТЕНКО

«СУМЩИНА»

СТОЛИЧНА ПРИМАДОННА

Катерину Оловейникову, найпопулярнішу співачку Харківського оперного театру 1930-х років, у рідних Сумах,

якою мріяла стати змалку. Легко давалося навчання в Харківській консерваторії, все обіцяло стрімку творчу долю. Талановиту студентку залучали до виступів на всіх значних концертах столиці. В неї залюбувалися Лесь Курбас і Микола Хвильовий, їй присвячували вірші молоді тоді Павло Тичина і Володимир Сосюра...

Після навчання Оловейникова йде до оперного театру, відразу ж стає там провідною солісткою. «Це була геніальна артистка, - згадує тоді молодий актор, пізніше завлітчастиною театру О. Чекалов. - Оловейникова заявила про себе як про першокласну величину не лише для України, Союзу, а й для Європи». Ролі світової класики – Віолетти, Джегільди, Манон тощо були не лише досягненням української сцени, її талант оцінили в Москві, Парижі, Римі. Здавалося - попереду шлях до ще яскравіших вершин. Та

в 1937-му Катерина вийшла заміж за Пимона Чернюка, завідділом Харківського міськкому партії. Сім'я проіснувала кілька місяців: чоловіка

оголосили «ворогом народу». Старші колеги радили переїхати до Ленінграда, куди Катерину постійно запрошували: подалі від біди. Не захотіла, вирішила воювати за чоловіка. Марія Литвиненко-Вільгемут, Іван Паторжинський благали Оловейникову виїхати до Італії. Катерину запрошували й туди. Відмовилася, хоча знала, що її чекає.

Її арештували за лаштунками сцени, ледве зіграла свою улюблену роль Віолетти... Навіть працівники НКВС були вражені мужністю, з якою трималася на допитах ця актриса з ніжною душею. Протягом моральних – і не лише - чотиримісячних катувань її так і не змусили підписати обвинувальний папір. Кинули до табору в Казахстан. Холод, голод, знущання...

Оловейникова вижила. У 45-му її звільнили, в 50-х – реабілітували. А чоловік загинув у сталінських катівнях. Сумський «соловейко» до кінця днів залишилася вірною і своєму коханню, і українській сцені, яку підняла на європейський рівень.

«ГОТОВА ДО ЖЕРТВИ, ПОВНА ЛЮБОВІ...»

Ця установа, раніше замовчувана, нині широковідома - Світова Федерація українських жіночих організацій.

Та мало хто на Сумщині знає, що почесним членом Федерації тривалий час була наша землячка. А ще вона була нашим секретарем Вищої економічної школи в Німеччині, Українського Вільного Університету, доцентом мовної літератури, доктором філології, членом-кореспондентом Академії. І ще – крупним мовознавцем і літературознавцем, талановитою поетесою, відомою на Заході новелісткою.

Йдеться про уродженку Охтирки Олександру Сулиму-Блохін (1902-1990), дочку тутешнього священника нащадка старовинного козацького роду. Навчалася в гімназії, працювала в 1920-х Охтирській народівській школі, вступила до Київського університету імені Шевченка. Потім в аспірантурі досконало вивчила чотири іноземні мови. Сімейне життя не склалося: обох чоловіків оголосили «ворогами народу». У 1943-му виїхала до Мюнхена.

Науковий і творчий доробок Сулими-Блохін вражає. Фундаментальні розвідки про О. Олеса, В. Самійленку, П. Куліша, Г. Сковороду, А. Кримського. Окрім того, сотні статей, історико-теоретичні роботи, дослідження з національних проблем, ідеології церкви, книги ві-

рши (під псевдонімом Іванна Чорнобривець), новел.

На надгробній плиті Олександри Сулими-Блохін викарбовані слова, які були гаслом її життя: «Готова до жертви, повна любові, віддана Батьківщині».

До цих слів додати нічого.

ВІД СУМ ДО НЬЮ-ЙОРКА

Лише зовсім недавно офіційно до української біологічної науки повернулося ім'я сумчанки Кіри Архімович-Загурської (1902-1991). Вченого селекціонера, доктора біології, професора.

Народилася вона в сім'ї Івана Загурського, який керував економією П. Харитоненка. Іван Федорович сприяв захопленню дівчини сільським господарством, насамперед рослинництвом. Отож цілком закономірно, що, закінчивши Сумську гімназію, вона пізніше стала студенткою Київського сільгоспінституту. По закінченні вузу працювала в різних сільгоспуставах Києва та області. Вийшла заміж за відомого українського ботаніка і рослинника-селекціонера, професора Олександра Зіновійовича Архімовича. Навчалася в аспірантурі, допомагала чоловікові в науковій роботі, а ще розділяла з ним лихі непри-

ємності – О. Архімовича «компетентні органи» підозрювали в націоналізмі, органи буквально «пасли» і його, і дружину.

У 1943 році опальне подружжя українських науковців виїхало до Австрії. Кіра працювала на селекційній станції під Віднем. Згодом переїхали до Німеччини, де швидко стала помітною статтю в українській еміграції. Бере активну участь у створенні Українського технічно-господарського інституту, Української вільної академії наук, наукового товариства імені Шевченка, інших науково-патріотичних установ. Не полишає і суто наукової роботи, здобуває європейське визнання, в 1948 році на запрошення совідної фірми «Продес» виїждить жити і працювати до

Іспанії. А в 1952 році переїждить до США, працює дослідником у відомому Бруклінському ботанічному саду (Нью-Йорк).

Наша землячка залишила по собі творчий спадок, який говорить сам за себе: спогади «Голод» (про Україну 1933-го), розвідку «Українські ботаніки світового масштабу і роль І. Мічуріна в їх загибелі», «Сумський художній музей очима гімназистки» (присвячено Н. Онацькому). А ще суто наукові фундаментальні праці, наприклад «Стан садівництва в Україні під час Другої світової війни і післявоєнний період», «Історія садівництва в Україні», «Селекція томатів в Україні і селекційна робота українським вихідним матеріалом поза межами України».